DOKUMENTACE ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

FACULTY OF FINE ARTS

ATELIÉR MALÍŘSTVÍ 2

STUDIO OF PAINTING 2

TEMPORARY PARADISES

TEMPORARY PARADISES

OBSAH:

TEXTOVÁ ČÁST **s. 4 – 9**

OBRAZOVÁ ČÁST **s. 10 – 17**

TEXTOVÁ ČÁST

- **ÚVOD – REFLEXE VLASTNÍ TVORBY** **S. 5**
- **ŘEŠENÍ INSTALACE** **S. 5**
- **IDEOLOGICKÁ VÝCHODISKA – HRANICE / VODA** **S. 6**
- **VÝZNAM JEDNOTLIVÝCH ČÁSTÍ INSTALACE A VZTAH MEZI NIMI** **S. 8**
- **ZÁVĚR** **S. 9**

ÚVOD – REFLEXE VLASTNÍ TVORBY

V diplomové práci navazuji na svoji několikaletou tvorbu, zejména na výstavu *3,4 Planet Earth* (Galerie Luxfer, Česká Skalice, 2017), kde jsem propojila má dlouhodobá témata environmentální zodpovědnosti, privilegia mobility, nomádství, hranic a snění o utopických ne/realitách. Také v diplomové práci jsou tyto motivy v centru instalace. Po celý čas studia na FaVU, respektive po celý čas mé dosavadní tvorby jsou hlavním motivem mých obrazů příběhy, deníkové záznamy, zkušenosti z cest. Zpočátku byly mojí hlavní motivací k této tématice fascinace „exotičností", kulturními odlišnostmi, vnímání momentů, které se mi v důsledku neznalosti nebo necitlivosti ke specifickým rysům různorodých kultur jevily jako paradoxní. Zpětně jsem zjišťovala, s jakým zjednodušením a stereotypizací jsem k převádění mých zkušeností na plátna přistupovala.

Postupem času jsem se skrze reflexi své tvorby posouvala od objektifikujícího a naivně orientalistického způsobu zobrazování k hlubším uvědoměním si témat emancipace, privilegií, redefinice vlastní identity. K této reflexi výrazně přispěla kromě mých zkušeností četba autorek a autorů postkoloniálních studií, ekofeminismu, intersekcionálního feminismu, hlubinné ekologie a antropologie (například Vananda Shiva; Edward W. Said – *Orientalismus*, Frantz Fanon – *Černá kůže, bílé masky*; T. J. Demos – *Decolonizing Nature* aj.).

Ruku v ruce s tímto procesem šlo i uvědomění si limitů média malby a jeho postupného opouštění. Nyní se v diplomové práci k malbě vracím, nejde však o návrat nostalgický nebo bezradný; doufám, že je to spíše návrat plný zvědavosti a motivace zjistit, zda v tomto médiu mám co objevovat, mám ho kam posouvat. K tomu mi pomáhá kombinace malby s videem, textem a zvukovou instalací.

ŘEŠENÍ INSTALACE

Diplomovou práci budu instalovat v prostoru Galerie FaVU (galerie je tvořena třemi místnostmi – půdorys galerie je součástí obrazové části dokumentace). Ve vstupní místnosti bude projekce dvou videí na stěnách naproti sobě. Jedno video zachycuje člověka sestupujícího po žebříku do několik metrů hluboké studny, druhé video naopak zachycuje pohled zevnitř ven. Mezi projekcemi se vytvoří prostor naplněný tmou a zvukem (zpěvem) doprovázejícím obě dvě videa, dva zvuky se navzájem posilují nebo tříští v dlouhotrvající ozvěně.

Pro řešení centrálního prostoru galerie mám dvě varianty. To, kterou z nich zvolím, bude záležet na instalaci ostatních částí výstavy, a na tom, jak na sebe budou vzájemně působit. První variantou je instalace plátna o formátu 2,1 x 10 m upevněného v dřevěné kruhové konstrukci. Kruh proto, že symbolizuje nelinearitu, cykličnost, jednotu. Komunitní prostor. Druhou možností je klasická instalace 4 obrazů menších rozměrů (cca 2 x 2,5 m) které vznikly v návaznosti na desetimetrové

plátno a na kterých jsou zobrazené jeho jednotlivé fragmenty, kterým přikládám větší důraz, proto by jejich zobrazení mělo být vizuálně jasnější a čistší.

Rozhodnutí, ke které z variant se přikloním, nechávám až na čas instalace, protože pro site-specific instalaci je důležité funkční propojení jednotlivých částí a nepřehlcení prostoru vizuálními informacemi. Co se maleb týče, technologicky se jedná o kombinaci kresby tuší a lazurní malby olejem na nenapnuté plátno. K této nenáročné technologii jsem si našla cestu především z nutnosti pracovat s rychleschnoucími materiály a mít možnost plátna často převážet.

V poslední místnosti bude trashový příbytek, „zula“[1] z recyklovaných materiálů, s odkazy na půdorysy a znaky „architektury“ podobných obydlí, která nejsou spojována se specifickým místem, ale s životním stylem hippie či punkového nomádství. Charakteristická jsou svojí dočasností, použitím lokálních materiálů a častým střídáním obyvatel. V konstrukci budou tři videoprojekce zaměřené na téma současných nomádských komunit.

IDEOLOGICKÁ VÝCHODISKA – HRANICE / VODA

Plátno mi po dlouhou dobu sloužilo jako zápisník, deník plný emocí, příběhů, prolínající se s mýty a symboly, které si přivlastňuji a dávám jim určité významy, přesto jsou ale univerzální, fungující na nějaké hlubší úrovni, na kterou je možné napojit se i bez doslovného výkladu jejich funkce a použití. Nyní se ale snažím od narativních linek oprošťovat, dostat se za příběh, přestat klást důraz na doslovná sdělení. Vede mě k tomu uvědomování si limitu malby jako média, které může plnit funkci „otevírání očí“ vůči určitým tématům, která jsou ve mně přítomná a skrze malbu jsem se snažila zpřítomnit je i v divákovi a žádat po něm, aby se těmito problémy zabýval také, vztáhl se k nim. Momentálně ve mně převládá pocit naivity tohoto přístupu, protože to, co nakonec diváka mohlo oslovit více, byla spíše má vlastní slovní interpretace, převyprávění a rozkrytí příběhů, než obraz samotný. Tím pádem nemusím obrazu klást povinnost vyprávět, snažím se dostávat do méně doslovných vizuálních komponent obrazu. Přesto se nechci vzdát toho, že by mé obrazy měly být postaveny na prožitku a vztáhnutí se k určité problematice, a skrze malbu chci v divákovi / posluchači otevřít citlivost vůči tématu, nechat ho pokládat si stejné otázky, jaké si pokládám já, bez záměru apelovat nebo ovlivňovat. Snažím se věřit, že pokud do malby obrazu vkládám určité záměry a otázky, které jsou ve mně přítomny, projeví se i bez narativu pouze skrze symbolickou rovinu.

V celé instalaci se propojuje několik témat. Jedním z nich je otázka mobility, reflexe vlastní privilegovanosti dané už jen tím, s jakým kusem papíru a v jaké zemi jsem se narodila, a na ni

1 Zula – původě turecké slovo, v izraelském slangu referující k prostoru setkávání, socializace, společné relaxace, safe space nebo místu vytváření kultury.

navazující hledání cesty, jak vlastních privilegií využít k rozšíření možností lidí, kteří se narodili bez nich nebo o ně vlivem politické či jiné situace přišli.

Otázka hranic je ve mně přítomná silněji od okamžiku, kdy jsem v roce 2015 poprvé jela na srbsko-makedonskou hranici „pomáhat uprchlíkům“. V té oblasti jsem trávila i následující měsíce během zahraniční stáže, protože jsem začala přehodnocovat své priority ve vztahu k umění, a dospěla do momentu, kdy se mi zdálo mnohem smysluplnější aktivně se zapojit do solidárních hnutí na podporu ilegalizovaných lidí, než vytvářet artefakty, které situaci z určité pozice komentují, nijak ji ale aktivně nemění. Od té doby jsem si prošla několika fázemi uvědomování si, jak problematická jsou tato dvě slova: „pomáhat uprchlíkům“. Otázky, co to znamená pomáhat, z jaké pozice se o to snažím, a komu, mne vedly objevení mnoha rasistických a xenofobních vzorců, které si v sobě nesu, přestože se jich snažím být vědomá. Při dalších cestách jsem se snažila pochopit, jak se „pomoc“ může stát i nástrojem objektifikace a vytváření hierarchie mezi tím, komu je pomáháno, a tím, kdo pomoc poskytuje. A jak jsou tyto hierarchie destruktivní k pochopení hloubky problémů a vytváří ještě větší mezilidskou nerovnost, než která už je nastavena systémem...

Fyzické uvědomění si hranic (v místech, kde mají mnohem zřetelnější vliv na (de)formování lidské identity i identity krajiny) mne silně vede k tomu, abych se snažila uchopit, jak v lidské mysli vznikl a přetrvává pocit práva na vlastnění, ohraničení, na kolonizaci. A to nejen kolonizaci kulturní, ale i kolonizaci přírody. Dospěla jsem k otázce, odkud se berou strach a touha po moci, které vedou lidstvo k vytváření dualit mezi civilizací a přírodou, a umožňují mu přírodu ovládat. Jsem přesvědčena, že člověk je součástí přírody, a proto každé ohraničení, a na něj navazující vykořisťování přírody je i vykořisťováním sebe samého a kolonizace vlastní podstaty.

Jako zobecňující metaforu těchto myšlenkových procesů používám v diplomové práci element vody. Silné propojení s tímto elementem je pro mne, s tím, jak si uvědomuji ekologické, politické a spirituální charakteristiky, čím dál tím zásadnější. Během posledních měsíců strávených v Palestině a Izraeli jsem si v tamním kontextu prožila mnohem intenzivnější zkušenost a pochopení dalších aspektů vody. Toho, jak je voda cenným zdrojem, a když se jí člověk zmocní, může být prostředkem k ovládání jiného člověka, znásilněním celé krajiny. K tomu dochází, když jsou zdroje přivlastněny a přístup k nim je znemožněn ostatním na základě národnosti/politické identity. Přesto (nebo právě proto) je voda tím, co může překonávat hranice tam, kde je lidé postavili, aby ve svůj prospěch omezili svobodu jiných.

Vodní nádrž v polopouští, kde voda je tím nejcennějším. Specifické akustické vlastnosti, prostor léčení a hlubokého zážitku propojení s vodou, se zemí, s pouští, sama se sebou. Mluvit o síle těchto zážitků je vlastně dost patetické, a v kontextu současného umění to vnímám jako něco potlačovaného a stigmatizovaného nálepkou ezo a pseudospiritualismu. Přesto mám potřebu tuto

zkušenost prezentovat jako součást mého vývoje, nebát se otevřít prostor výstavy přenesení této zkušenosti.

Instalace trashové zuly nese odkazy k hippie, neo-ezo rainbow komunitám, lidem využívajícím inspirace nomádskými kulturami k formování jiné cesty, jak žít ve společnosti, která klade největší důraz na kumulaci moci a bohatství a produktivitu a od toho odvíjí postavení, jaké jedinec ve společnosti má.[2]

Videa běžící na obrazovkách v zule jsou stejně amatérsky natočená, jako je konstruována struktura obydlí. Je to pohyb prostorem, který pro mne symbolizuje určité propojení s fluidní identitou komunit, jež se vydávají cestou odtržení od většinové společnosti, snaha vymanit se z vlivu politické situace a zároveň částečné zřeknutí se možnosti ji aktivně ovlivňovat. Centrem těchto komunit může být jak ideologie, práce na sebepoznání, na znovupropojení se jak s vnitřní, tak vnější přírodou a podstatou, nebo touha po vybudování soběstačnosti do co nejvyšší udržitelné míry. Nebo jen propojení na základě touhy po hledání jiných cest nebo bezradnosti a pocitu zamítnutí a nezakořeněnosti ve stávající struktuře společnosti.

Videa jsou propojena s texty, která vypráví částečně smyšlené příběhy lidí nebo komunit a načrtávají jejich přístup k životu, jejich snění (snění, které je iniciačním stupněm transformace vztahu lidství a přírody, přehodnocování dualit a hierarchií vztahů).

Do určité míry mohou být tato videa vnímána i jako polemika se skepticismem vůči komunitním aktivitám a eko-aktivistickým grassroot hnutím. Jako reprezentaci tohoto skeptického pohledu mohu uvést myšlenky popsané v knize dvou hlavních představitelů hnutí akceleracionismu Nicka Srniceka a Alexe Williamse *Inventing the future*.[3] Ve svém textu zpochybňují význam lokálních snah o dosažení změny, které nálepkují jako „folkovou politiku“ (*folks politics*). Snažím se chápat argumenty, které autoři kladou, jako potvrzení neefektivnosti a naivity širokého spektra ekologických *grassroots* hnutí, přesto se nechci vzdávat idealismu a víry v to, že právě v těchto prostředích se mohou formovat potenciálně i projekty přesahující omezení *folks politics*. Lokální komunity a malá, často k lokální problematice zaměřená ekologická hnutí chápu jako základnu přemýšlení o nastolování levicové hegemonie, základního příjmu, ekologických reforem atd. Sama o sobě nestačí, a pokud se svojí snahou o autonomii vyčleňují z širšího politického kontextu, ztrácí také možnost jej ovlivňovat a proměňovat. Je ale nezbytné vytvářet prostory, ve kterých je možné rozvíjet sebe-kritické prostředí. Otevírat cestu snění a idealismu a neodsuzovat projekty, které

2 Jako příklad těchto komunit mohu uvést dočasné a proměnlivé komunity Rainbow Gatherings, ekovesnice snažící se o co největší míru nezávislosti na fosilních palivech, budují lokální měny a fungují na principech permakultury, komunity následující do určité míry koncept israelských kibutzů, komunity squatterů, komunity ilegálně obydlující nevyužitou půdu a přesouvající se z místa na místo v důsledku zásahů státní moci, pouštní ashramy atd.

3 Nick SRNICEK – Alex WILLIAMS, *Inventing the Future*, New York: Verso Books, 2015.

pravděpodobně nebudou nezbytně novými cestami konkurujícími kapitalismu, ale budou se učit o potenciálu sebe-organizace, přehodnocování priorit v osobním životě a ve vztahu k přírodě.

VÝZNAM JEDNOTLIVÝCH ČÁSTÍ INSTALACE A VZTAH MEZI NIMI

Jak jsem popsala výše, instalace se bude skládat ze tří částí. Ráda bych zde upřesnila volbu propojení různých médií v práci, zároveň ale jejich oddělení v prostoru galerie. V minulosti jsem s obrazy pracovala jako s koláženi různých zkušeností a příběhů, odehrávajících se na více rovinách, v této instalaci chci podobně – jako s koláži různých přístupů vztahujících se ke společným tématům – pracovat i s různými médii. Proto se navzájem částečně překrývají a ovlivňují, zároveň má každé z nich svůj prostor.

Zvuková instalace v první místnosti má diváka uvést do specifického prostoru díla, má mu dát čas naladit se na citlivější vnímání celé instalace jako vhledu do osobních prožitků a myšlenkových procesů. Zároveň ale nechci, aby zvuk příliš zasahoval do pokračování instalace, proto využiji rozčleněného prostoru.

V druhé místnosti budou nainstalované malby, ve kterých jsou témata mé práce čitelnější, s menší mírou abstrakce než ve zvukové instalaci. Společným prvkem obrazů i zvuku je voda a ohraničování prostorů. Zároveň jsou v obrazech obsaženy „ornamenty“ tvořené obtiskováním kreseb rostlin vyhynulých v důsledku lidské činnosti, skromné tryzny připomínající to, na čí úkor žijeme. Na rozdíl od předešlé malířské práce jsem se rozhodla opouštět narativní linky a obrazy více vyčistit do symbolické roviny a dát jednotlivým symbolům více prostoru a pozornosti, nenechat se strhnout k zaplňování obrazu a učit se pracovat s prázdnými prostory plátna.

Třetí částí instalace bude výše popsaná zula se třemi obrazovkami, na kterých budou puštěné záznamy průchodu několika prostory. Banánovníkovou plantáží, pouští a vrakovištěm a opuštěnými přístřešky na břehu Mrtvého moře. Videa obsahují titulky s příběhy nebo fragmenty rozhovorů inspirovanými lidmi vyprávějícími o své ideologii / filosofii / víře a jejím uvádění do životní praxe. Tato část instalace je ve své textové formě nejkonkrétnější, hlavním motivem, který se objevuje ve videích, je touha po životě v alternativní podobě vůči kapitalismu, o praktikování svobody a touze tvořit vize pro transformaci společnosti k větší environmentální citlivosti a vědomí si propojení jednotlivce s celým ekosystémem skrze propojení sama se sebou.

Zároveň v textech reflektuji myšlenku toho, že svoboda je stav nemožný v jakékoliv společnosti / komunitě, vzniká tedy antagonismus v usilování o formování ideální komunity a zároveň nepodmíněné lidské svobody.

ZÁVĚR

Umění mi slouží jako prostředek konfrontace mne a mé zkušenosti s pohledem okolí, které může mít zkušenost mnohem hlubší, nebo podloženou studiem / výzkumem, nebo naopak zprostředkovanou pouze (často manipulujícími) médii. Díky této konfrontaci je možné rozšiřovat pole možností vzájemného pochopení a obohacení, a to je pro mne legitimizací mé tvorby.

Přesto nemám jasnou představu o tom, jestli a v jaké formě budu v umění po ukončení této školy pokračovat. Několikrát během studia jsem se od malby odvrátila, s touhou „účastnit se“ světa na mnohem praktičtější a aktivnější úrovni, a vždy mě k malbě po kratších či delších odmlkách vrátila přirozenost / jednoduchost komunikace skrze malbu. Nyní cítím jisté zacyklení se a opakování, možná patrné ve vystavené malbě i v její instalaci. Pravděpodobně se budu snažit ve svém mnohem více propojovat aktivistickou rovinu s uměleckou, tak aby ani jedna neparazitovala na druhé, ale aby se navzájem doplňovaly a posilovaly.

OBRAZOVÁ ČÁST

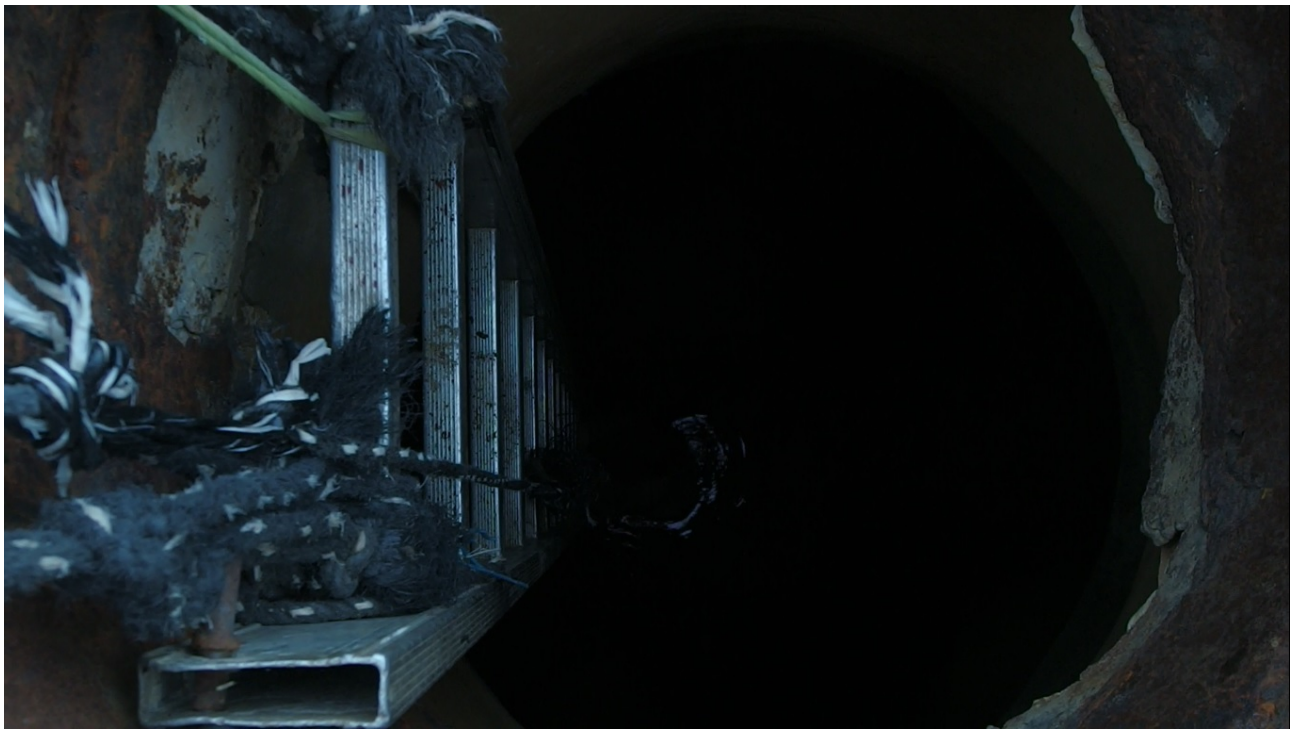

Waterhole, video, 2018

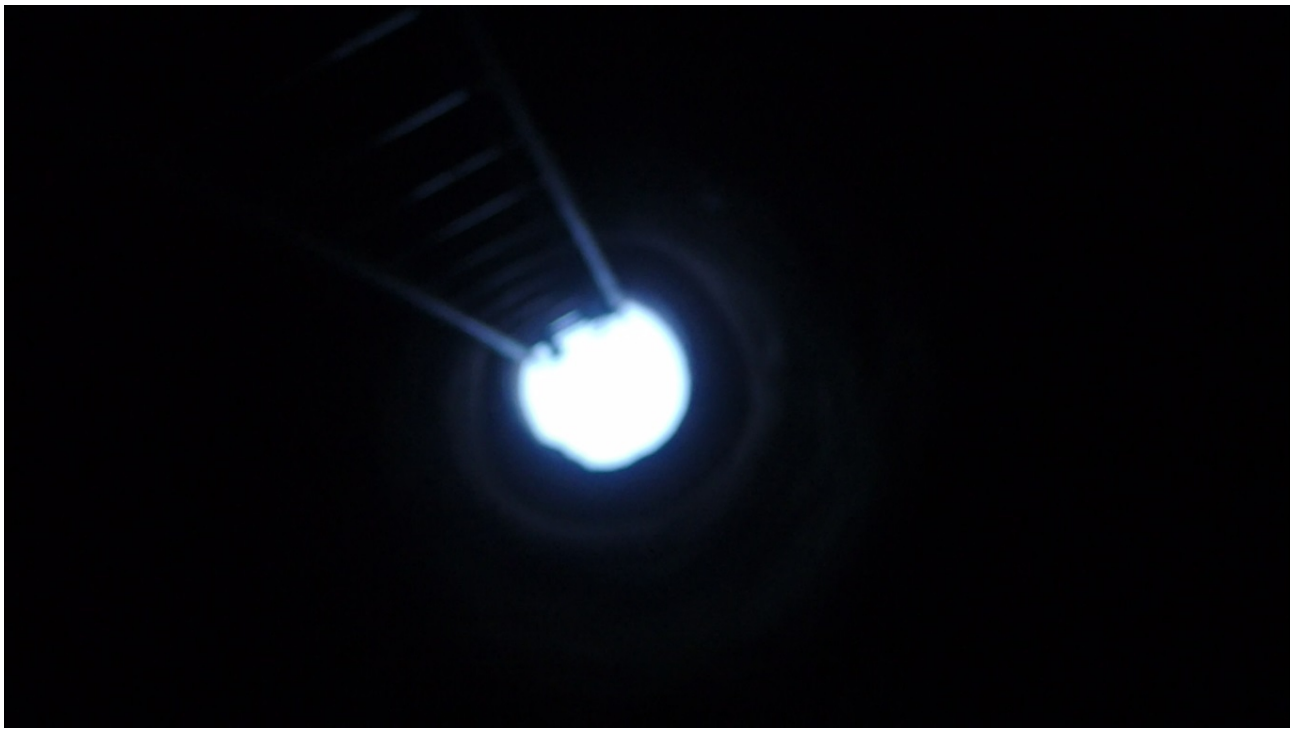

Waterhole, video, 2018

Temporary paradise 1, video, 2018

Temporary paradise 2, video, 2018

Temporary paradise 3, video, 2018

Temporary paradise 3, video, 2018

Temporary paradise 4, tuš a olej na plátně, 2,10 x 10 m, 2018

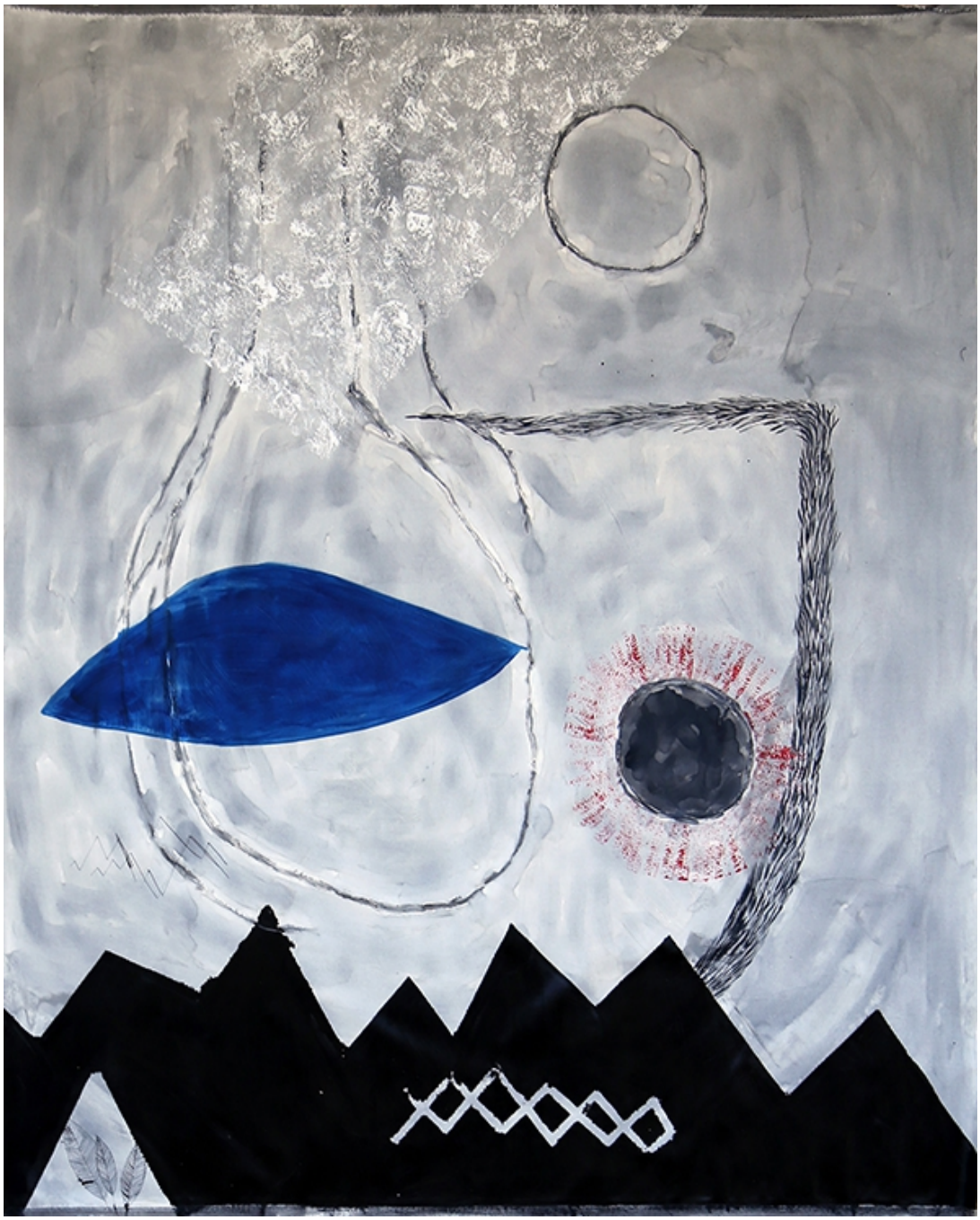

Detail č. 1

Detail č. 2

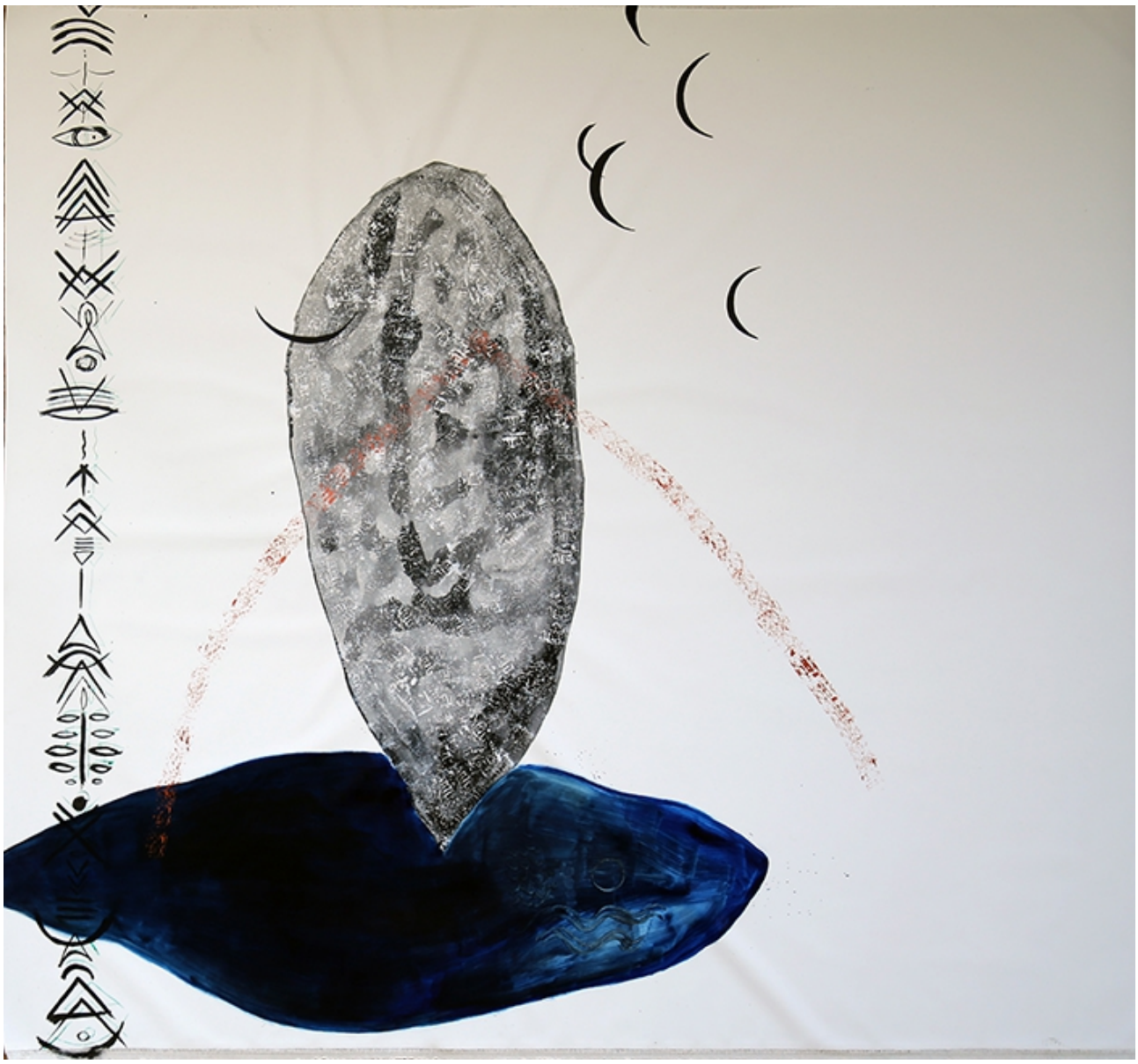

Detail č. 3

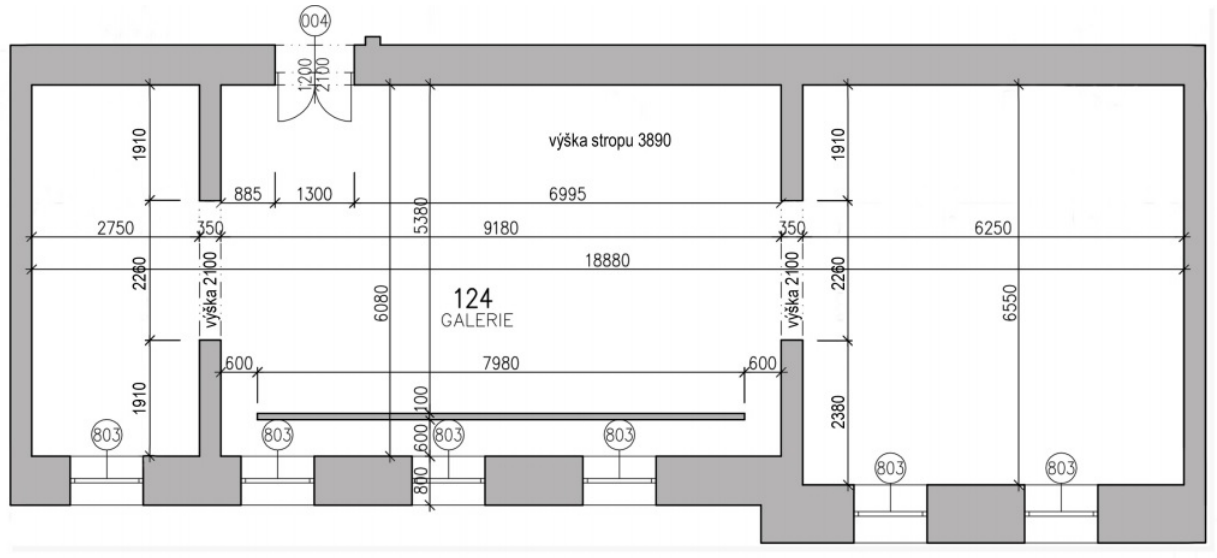

Půdorys Galerie FAVU